

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งสู่ชุมชนยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนพูนป่าเพ็ญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริบทของชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชน 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะและปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนพูนป่าเพ็ญ และ 3) เพื่อนำเสนอกยุทธ์การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งสู่ชุมชนยั่งยืน ในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลเชิงด้วยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และคณะทำงานพื้นที่สุขภาวะจำนวนทั้งสิ้น 15 คน เลือกผู้ให้ข้อมูลด้วยเทคนิคสโนว์บอลล์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์การจัดกลุ่มแนวคิด การปรับเปลี่ยนแนวคิดตามข้อมูลเชิงประจักษ์ และการวิเคราะห์เพื่อแสดงตัวอย่าง สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย มีดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ชุมชนพูนป่าเพ็ญเป็นชุมชนเมืองที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิต อันเป็นผลมาจากการปรับโครงสร้างการผลิตและวิถีชีวิตที่เป็นผลพวงจากแนวคิดการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย และความเจริญก้าวหน้าของโลกาภิวัตน์

การเปลี่ยนแปลงได้ทำให้ชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ชุมชนสามารถปรับตัว สร้างเงื่อนไขและกระบวนการตอบสนองได้อย่างเหมาะสมกลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นได้เข้ามาทำลายชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีปรากฏให้เห็นปัญหาในการพัฒนาชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการทำความเข้าใจบริบทของชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็ง การทำความเข้าใจคุณลักษณะ กระบวนการ การดำเนินงานและปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็ง รวมทั้งกำหนดกลยุทธ์ที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน ดังสรุปผลการวิจัยต่อไปนี้

5.1.1 สภาพบริบทของชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชน

ชุมชนพุน้ำเพ็ญเป็นชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ มีสภาพไม่แตกต่างจั้งชุมชนนอกรอบของกรุงเทพมหานครอื่นๆ ที่กำลังเปลี่ยนไปเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น มีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่อำนวยความสะดวกให้กับชุมชน ได้แก่ ไฟฟ้า ถนน ประปา และการสื่อสารที่ครบครัน การประกอบอาชีพของคนในชุมชนพุน้ำเพ็ญมีทั้งที่เป็นพนักงานรับจ้างทำงานในบริษัทเอกชน รับจ้างทั่วไป ค้าขาย รับราชการ พนักงานในรัฐวิสาหกิจ และมีบางส่วนที่อยู่ในภาคการเกษตร ชุมชนมีคลองบางตัดผ่านและเชื่อมต่อไปยังคลองตลิ่งชัน มีลำกระโดงส่งน้ำเข้าแปลงเกษตรกระจายอยู่ในชุมชน พื้นที่ทางการเกษตรภายในชุมชนได้ลดลงไปมาก ชุมชนพุน้ำเพ็ญมีพื้นที่ซึ่งใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เรียกว่า “พื้นที่สุขภาวะ” ซึ่งสามารถพัฒนาต่อไปเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ในแง่ของเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า เกษตรคนเมืองถือเป็นจุดเด่นของคนในชุมชนที่เป็นแหล่งสร้างรายได้เข้าครอบครัว ลักษณะการทำเกษตรนั้นส่วนใหญ่เป็นสวนผสม พื้นที่เกษตรเป็นสิ่งที่ช่วยรักษาความเป็นธรรมชาติของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่ก้าวไปสู่การเป็นชุมชนเมืองไว้ได้

ผลผลิตทางการเกษตรหลักของชุมชน ได้แก่ พืชผัก และผลไม้ ผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนได้ถูกนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชนพุน้ำเพ็ญโดยผ่านกลไกของการสร้างเครือข่ายรวมตัวเป็นกลุ่มแม่บ้าน ออกผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เช่น น้ำพริกเผาสมุนไพร ข้าวเกรียบสมุนไพร ข้าวแต่นสมุนไพร และเครื่องดื่มสมุนไพร เป็นต้น ภายในชุมชนมีการรวมกลุ่มทางการเงินเพื่อเพิ่มหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต ทำให้มีแหล่งเงินหมุนเวียนเพื่อนำมาใช้สนับสนุนในเรื่องของอาชีพของคนในชุมชน นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีตลาดคลองบางเชือกหนังที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

ในแง่ของสังคมวัฒนธรรม พบว่า พุน้ำเพ็ญเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือญาติ เนื่องจากคนในพื้นที่ได้อยู่อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาช้านาน ความสัมพันธ์แบบเครือญาตินี้ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความสนิทชิดเชื้อ ถ้อยทีถ้อยอาศัย เอื้อประโยชน์ร่วมกัน ชุมชนพุน้ำเพ็ญเป็นชุมชนหนึ่งที่มีการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมได้อย่างโดดเด่น มีพื้นที่จัดแสดงความรู้และบันทึกประวัติของชุมชน มีการจัดกิจกรรมในวันงานสำคัญตามประเพณีของไทย มีการสืบทอดอาชีพขนมไทยมงคล และการร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มเยาวชน

5.1.2 คุณลักษณะและปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนพุน้ำเพ็ญ

คุณลักษณะที่สะท้อนความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน ความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน การมีวิสัยทัศน์ของชุมชน และความรักและห่วงแหนชุมชน

ความสามารถในการพึ่งตนเอง คนในชุมชนพูนป่าเพ็ญมีอิสระที่จะกำหนดทางเลือกในการจัดการกับปัญหาและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน โดยสังเกตได้จากการพลิกฟื้นชุมชนภายหลังจากวิกฤตน้ำท่วมในช่วงปี พ.ศ. 2554 หรือสังเกตได้จากการพัฒนาตลาดบางเชือกหนัง การพึ่งตนเองของชุมชนพูนป่าเพ็ญยังสังเกตได้จากการรวมกลุ่มปลูกกล้วยไม้ กลุ่มแม่บ้านผลิตข้าวเกรียบสมุนไพร กลุ่มแม่บ้านข้าวแต่นสมุนไพร และกลุ่มแม่บ้านน้ำพริกเผากกล้วย กลุ่มแม่บ้านเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มที่น่ารายได้เข้าสู่ชุมชน เป็นการเพิ่มรายได้ของชาวบ้านโดยไม่ต้องพึ่งหน่วยงานภายนอก

ความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน คนในชุมชนพูนป่าเพ็ญมีความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต เนื่องจากความไว้วางใจและความใกล้ชิดกันของคนในชุมชน มีระบบสวัสดิการของชุมชนที่เป็นหลักประกันในการบริโภคของคนในชุมชน และมีความมั่นคงปลอดภัยในแง่ของอาชญากรรมและความปลอดภัยของสมบัติสาธารณะ

การมีวิสัยทัศน์ของชุมชน สมาชิกในชุมชนพูนป่าเพ็ญมีความเข้าใจในสภาพของชุมชน มีการประชุมเพื่อประเมินปัญหาหรือโอกาสในอนาคตของชุมชนว่าควรเดินไปอย่างไร มีการประชุมร่วมกันของสมาชิกเดือนละครั้งเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เช่น การแก้ปัญหาเด็กติดเกม การแก้ปัญหายาเสพติด การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และการจัดพื้นที่เอื้ออำนวยต่อสุขภาพที่ดีของคนในชุมชน เป็นต้น

ความรักและหวงแหนชุมชน คนในชุมชนพูนป่าเพ็ญเป็นกลุ่มคนที่มีความรัก รู้สึกภูมิใจในความเป็นเจ้าของชุมชน มีการสืบสานภูมิปัญญาของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ชุมชนพูนป่าเพ็ญนั้นได้ร่วมกันอนุรักษ์โดยดำเนินการร่วมกันทั้งผู้นำชุมชน คนในชุมชน และเครือข่ายของชุมชน โดยได้ทำมาอย่างต่อเนื่องเป็นปฏิทินหลักของชุมชน นอกจากนี้ในชุมชนยังมีกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ได้ถ่ายทอดภูมิให้กับเยาวชน เยาวชนที่มาเรียนรู้งานปั้นหรือดนตรีไทยนั้นต่างเข้ามาเรียนรู้ด้วยความสนใจ ด้วยใจรักและด้วยความภาคภูมิใจในสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน

ปัจจัยที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนพูนป่าเพ็ญ ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้น การเรียนรู้เพื่อชีวิต เครือข่ายชุมชน ผู้นำตามธรรมชาติ และเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง

ความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้นสะท้อนออกมาให้เห็นจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันของคนในชุมชนโดยผ่านระบบครอบครัวหรือเครือญาติ ซึ่งทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กลายเป็นพลังที่จะสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ของชุมชนได้ ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยังสามารถพิจารณาได้จากการดำเนินงานของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมประเพณี และการจัดสวัสดิการชุมชน โดยมุ่งเน้นการยอมรับของสมาชิกในชุมชน จิตสำนึกที่ดีงาม และให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวม

การเรียนรู้เพื่อชีวิต ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดขึ้นจากปัจจัยด้านการเรียนรู้เพื่อชีวิต ซึ่งเป็นผลจากการที่คนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน มีการนำความรู้ทั้งเก่าและใหม่มาหลอมรวมให้สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนในยุคใหม่ได้เป็นอย่างดี ภายในชุมชนมี

การจัดตั้งสถานีการเรียนรู้ภายใต้ชื่อ “พื้นที่สุขภาวะ” เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนทั้งภายในและภายนอกชุมชน นอกจากนี้ การเรียนรู้เพื่อชีวิตของคนในชุมชนพูนบำเพ็ญยังเป็นการเรียนรู้ร่วมกันกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งสามารถนำประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปปฏิบัติจริง เป็นประโยชน์ต่อการยังชีพ และยังเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เครือข่ายชุมชน ชุมชนพูนบำเพ็ญได้มีการจัดตั้งเครือข่ายกิจกรรมของชุมชนที่เป็นความต้องการหรือความสนใจร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชนทำให้สมาชิกได้มีการติดต่อสัมพันธ์กัน อย่างสม่ำเสมอมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ร่วมกันจนนำไปสู่การร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจเพื่อพัฒนาชุมชน ชุมชนพูนบำเพ็ญยังมีสายสัมพันธ์เครือข่ายกับชุมชนรอบๆ รวมถึงเครือข่ายกับหน่วยงานรัฐและหน่วยงานภาคเอกชน ซึ่งมีส่วนความสำคัญในการเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ผู้นำตามธรรมชาติเป็นศูนย์รวมของชุมชน นำพาชุมชนไปสู่แนวทางพัฒนาที่สอดคล้องและเหมาะสม ผู้นำตามธรรมชาติชุมชนพูนบำเพ็ญนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้รู้หรือผู้อาวุโสในชุมชน และเป็นผู้ที่มีคุณธรรมได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชน ที่สำคัญคือเป็นผู้มีจิตสาธารณะ สละแรงกายแรงใจอุทิศตนเพื่อชุมชน

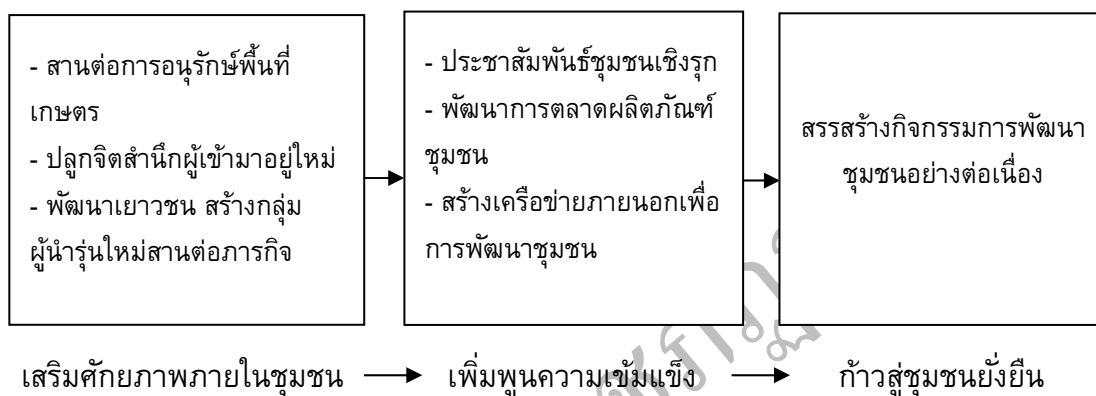
เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของชุมชนพูนบำเพ็ญสะท้อนให้เห็นถึงการที่สมาชิกในชุมชนมีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาตนเอง มีความเป็นอยู่อย่างพอกินและพอเพียง เป็นแหล่งรายได้เพิ่มโดยผ่านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ทั่วชุมชนยังกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งกำลังถูกพัฒนาเพื่อมุ่งให้เกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้นของคนในชุมชน

5.1.3 กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งสู่ชุมชนยั่งยืน

กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนพูนบำเพ็ญไปสู่ชุมชนยั่งยืนที่เสนอไว้ในผลการวิจัยมี 6 ประการได้แก่ 1) สรรสร้างกิจกรรมการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง 2) สานต่อการอนุรักษ์พื้นที่เกษตร ปลูกจิตสำนึกผู้เข้ามาอยู่ใหม่ 3) ประชาสัมพันธ์ชุมชนเชิงรุก 4) พัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน 5) พัฒนาเยาวชนและสร้างกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่สานต่อภารกิจ 6) สร้างเครือข่ายภายนอกเพื่อการพัฒนาชุมชนเพิ่มเติม กลยุทธ์เหล่านี้มีความสัมพันธ์กันในลักษณะของกระบวนการพัฒนา ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากการเสริมสร้างศักยภาพภายในชุมชน เพื่อนำไปสู่การเพิ่มความเข้มแข็ง และพร้อมก้าวสู่การเป็นชุมชนยั่งยืน ดังภาพ 5.1

บ่อเกิดของความยั่งยืนคือคนในชุมชน ดังนั้นในการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนจึงควรหันมาพัฒนาคนในชุมชน การพัฒนาเยาวชนให้เป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนในอนาคตด้วยการมุ่งสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ด้วยการปลูกฝังค่านิยม จัดประสบการณ์เรียนรู้ และคงคุณค่าของจิตสำนึกให้กับเยาวชนเป็นสิ่งจำเป็น เมื่อประกอบกับการพัฒนาและต่อยอดองค์กร

ความรู้ เพิ่มพูนทักษะ และความสามารถของคนในชุมชน รวมทั้งหากได้มีการพัฒนาผู้นำตามธรรมชาติที่ถือเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาชุมชนด้วยแล้วจะยิ่งทำให้ทุนมนุษย์ของชุมชนเพิ่มขึ้นเอื้อต่อการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนนอกจากนี้ ชุมชนควรได้มีการปลูกจิตสำนึกผู้เข้ามาอยู่ใหม่ โดยการทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรักและหวงแหนชุมชนเหมือนดังเช่นคนพื้นที่ที่อยู่มาแต่เดิม เมื่อความเป็นเจ้าของชุมชนเกิดขึ้น เมื่อมีความรักและหวงแหนชุมชน ผู้เข้ามาอยู่ใหม่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ลดอุปสรรคและปัญหาของการพัฒนาชุมชน

ภาพ 5.1 กลยุทธ์เพื่อพัฒนาชุมชนพูนบำเพ็ญไปสู่ชุมชนยั่งยืน

การพัฒนาชุมชนพูนบำเพ็ญไปสู่ชุมชนยั่งยืนอาศัยการเสริมสร้างศักยภาพภายในชุมชน ด้วยการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ โดยกลยุทธ์สถานที่อนุรักษ์พื้นที่เกษตรที่นำเสนอแนะจะเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน พื้นที่เกษตรยังสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาด้านเกษตรธรรมชาติที่มีอยู่ในปราชญ์ชาวบ้านเป็นแหล่งที่จะทำให้คนในและนอกชุมชนได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถือเป็นภูมิปัญญาที่บูรณาการกับอาชีพ การที่คนได้มาพบปะเรียนรู้กันทำให้เกิดการสื่อสารสังคม และอาจนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น และส่งผลดีต่อการพัฒนาชุมชน พื้นที่เกษตรยังสามารถเพิ่มศักยภาพได้ด้วยการพัฒนาต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งจะเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการสร้างรายได้เพิ่มให้กับคนในชุมชน และเนื่องจากการสานต่อการเกษตรแบบธรรมชาติเป็นลักษณะของการเกษตรที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังนั้นกลยุทธ์นี้จึงเป็นการสร้างความสมดุลกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ในการเพิ่มพูนความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนควรได้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้บุคคลภายนอกได้รู้จักชุมชนมากยิ่งขึ้น และเพื่อประโยชน์ในการสร้างรายได้ โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวนั้น ทางชุมชนควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ชุมชนเชิงรุก โดยมุ่งเน้นการสื่อเนื้อหา “การเป็นชุมชนในสวน แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอนุรักษ์ และวิถีของคนเหนือสุดภาคีเจริญ”

อาศัยสื่อบุคคล สื่อสังคมออนไลน์ และกลวิธีการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งควรได้มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของชุมชน การออกแบบสื่อการประชาสัมพันธ์ และการพัฒนาความรู้ และทักษะด้านการประชาสัมพันธ์ของคนในชุมชน

การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นอีกช่องทางในการเพิ่มความเข้มแข็ง โดยควรได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ผลผลิตจากการแปรรูปสินค้าเกษตรของกลุ่มแม่บ้านต่าง ๆ ควรมีการสร้างความเชื่อถือในด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน และพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายเพื่อเพิ่มพื้นที่ทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนได้มากขึ้น นอกจากนี้ ชุมชนควรได้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพิ่มเติมเพื่อที่จะเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การช่วยเหลือ และสร้างประโยชน์ร่วมกัน โดยเครือข่ายที่ควรดำเนินการสร้าง ได้แก่ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายชุมชนกับสถาบันการศึกษา และเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว

ทั้งนี้หากชุมชนได้มีการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสมดุลกันระหว่างการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ทำอยู่ในปัจจุบัน และได้มีการรื้อฟื้นกิจกรรมที่เคยทำในอดีตมาดำเนินการอย่างต่อเนื่องนั้นจะนำชุมชนก้าวสู่การเป็นชุมชนยั่งยืนได้ในอนาคต

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ชุมชนพุน้ำเพ็ญเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่ชุมชนยั่งยืน จากการที่ชุมชนมีจุดแข็งในเรื่องของพื้นที่ที่เอื้อต่อการพัฒนา การมีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่มและดำเนินงานเพื่อพัฒนาชุมชน และการมีกลุ่มองค์กรชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตามชุมชนยังมีจุดอ่อนสำคัญในเรื่องของการขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน

ในการแก้ปัญหาเรื่องการขาดงบประมาณเพื่อการพัฒนาชุมชนนั้น การรวมกลุ่มทางการเงินของชุมชนพุน้ำเพ็ญที่ปรากฏให้เห็นในรูปของกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนชุมชนเมืองสามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้ เพียงแต่ต้องนำเงินออกมาใช้ออกมาลงทุน กลุ่มทางการเงินทั้งสองนั้นนอกจากจะเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อเพิ่มหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตโดยมุ่งเน้นการออมและเงินหมุนเวียนเพื่อนำมาใช้สนับสนุนในเรื่องของอาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนพุน้ำเพ็ญแล้ว องค์กรทางการเงินนี้ยังมีความเชื่อมโยงไปกับการพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนดังที่สิทธิพัทธ์ เลิศศรีชัยนนท์ (2556) สะท้อนให้เห็นว่า แม้องค์กรทางการเงินจะมีเป้าหมายของการดำเนินงานที่หลากหลาย แต่เป้าหมายที่เป็นจุดเน้นสำคัญคือ การมุ่งสู่การพึ่งตนเองเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจระดับชุมชน มุ่งเน้นการสนับสนุนให้คนในชุมชนมีการบริโภคสินค้าที่ปลอดภัย และมุ่งเน้นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีของคน

ในชุมชน ในบางชุมชนได้มีการรวมกลุ่มทางการเงินที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ดังเช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านทุ่งทอง จังหวัดพิจิตร นอกจากประโยชน์ในด้านการออมแล้ว กลุ่มองค์กรการเงินนี้ยังมีขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วย ดังนั้นองค์กรการเงินของชุมชนจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของฐานรากในการสร้างความสมดุลกันทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านระบบนิเวศน์ตามแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ลักษณะชุมชนเข้มแข็งของชุมชนพูนป่าเพ็ญสะท้อนได้จากความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน ความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน การมีวิสัยทัศน์ของชุมชน และความรักและห่วงหาชุมชนนั้นเป็นไปตามที่ไพบูลย์วัฒน์ศิริธรรม (2548) ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็งคือการที่ชุมชนสามารถจัดการสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการความรู้ของชุมชน ระบบความสัมพันธ์กิจกรรมหรือการจัดการทรัพยากรชุมชน และเป็นไปตามที่ปาริชาติ วัลย์เสถียร (2553) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับนิยามของชุมชนเข้มแข็งที่น่าสนใจไว้ว่า ชุมชนที่เข้มแข็ง หมายถึงชุมชนที่มีความสามารถในการพึ่งตนเอง ประชาชนในชุมชนมีความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต มีความรักห่วงหาชุมชน และชุมชนมีวิสัยทัศน์ที่ดี รวมทั้งสอดคล้องกับที่นภาภรณ์ หะวานนท์ และคณะ (2550) สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะสังเกตได้จากการที่คนในชุมชนสามารถดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก คนในชุมชนมีความปลอดภัยในการดำรงชีวิต มีความรักและห่วงหาชุมชน มีวิสัยทัศน์สามารถคาดการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและมองเห็นแนวทางการแก้ปัญหาเหล่านั้น

ความเข้มแข็งของชุมชนพูนป่าเพ็ญเกิดขึ้นจากอิทธิพลของปัจจัยสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้น ลักษณะการเรียนรู้เพื่อชีวิตของคนในชุมชน เครือข่ายของชุมชนผู้นำตามธรรมชาติ และลักษณะเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของชุมชน

ความสัมพันธ์เชิงสังคมถือเป็นโครงสร้างทางสังคมที่เป็นเงื่อนไขของความร่วมมือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ชุมชนใดที่มีความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้นจะทำให้คนในชุมชนนั้นมีโอกาสได้แสดงศักยภาพอย่างอิสระ มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จนพัฒนาเป็นฐานการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน ความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้นทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันคนในชุมชน มีความรักใคร่เอื้ออาทรกลายเป็นพลังสำคัญในการทำให้คนในชุมชนฟันฝ่าปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาได้อย่างดี (อมรวิรัช นาคทรพรพ และคณะ, 2551; อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540; บุญนาท ตีวกุล, 2543) ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นที่ทำให้ความสำคัญกับคนมากกว่าผลประโยชน์นั้นจะมีส่วนทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งเพราะทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันในลักษณะการพึ่งพาอาศัย เช่น การช่วยลงแรงในการจัดงานหรืองานบุญ การช่วยกันดูแลเด็กเยาวชนในชุมชน และการร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน

ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องของการประกอบอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ในแต่ละวันหรือแม้แต่ช่วงที่เจอวิกฤตจากภัยธรรมชาติของชุมชนพูนป่าเพ็ญเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความแน่นแฟ้น แม้เวลาจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ผลจากการช่วยเหลือเกื้อกูลที่

ผ่านมานั้นยังคงเป็นสิ่งที่อยู่ในใจของผู้ที่ถูกให้ กลายเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพลัง เมื่อมีการขอความช่วยเหลือเหลือกันในวันหน้า เช่น การประชุม การระดมทุน หรือกิจกรรมพัฒนาชุมชนต่างๆ ที่จะมีขึ้นนั้นจึงมักไม่ถูกปฏิเสธ เกิดเป็นความสำนึกร่วมที่พร้อมจะพัฒนาชุมชนไปด้วยกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เป็นไปตามที่ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2542) กล่าวว่า อำนาจที่เป็นผลจากความแน่นแฟ้นเชิงสังคมช่วยให้ชุมชนจัดการกับปัญหาต่างๆ ทำให้สามารถดำรงรักษาแบบแผนความคิด คุณค่า และจิตสำนึกที่ดั้งเดิม ให้มีความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเป็นต้นทุนที่จะนำไปสู่หลักประกันของความยั่งยืน

ในส่วนของลักษณะการเรียนรู้เพื่อชีวิตของคนในชุมชนนั้นได้ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันของคนในชุมชนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริง และยังเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยคงภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิม ดังตัวอย่างของการที่คนในชุมชนได้พยายามที่จะอยู่รอดหรือดำรงอยู่ได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยชุมชนโดยได้สร้างระบบความรู้บูรณาการกับอาชีพที่สอดคล้องกับระบบนิเวศภายในชุมชน มีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาสรรสร้างร่วมกับภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีมาผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่เพื่อตอบสนองความจำเป็น เช่น การปลูกพลับพลึงไว้เพื่อเป็นยาประกอบการประคบร้อน การทำสวนกล้วยไม้ของสวนธงชัยกล้วยไม้งามที่ปลอดสารเคมี และการทำเกษตรธรรมชาติของป่าสำรวย เป็นต้น

ลักษณะของการเรียนรู้เพื่อชีวิตดังกล่าวนี้ได้ทำให้ชุมชนสามารถนำความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อประโยชน์ในการยังชีพและยังเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวถือเป็นทุนของชุมชนที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งโดยอาศัยระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นฐานในการผลิต ประกอบกับการอาศัยการนำภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนมาจัดการความรู้ไปสู่การพัฒนาต่อยอดเพื่อความยั่งยืน (วรรณธรรม กาญจนะสุวรรณ, 2553; กฤตณัฐ เมธวินชยุตม์, สุภาพรณ พานู และรังสรรค์ นามวงศ์, 2559) สำหรับเครือข่ายของชุมชนนั้นถือได้ว่าเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนดังที่วรรณธรรม กาญจนะสุวรรณ (2553) อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) ได้แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายชุมชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ร่วมกันระหว่างเครือข่าย สมาชิกได้ร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจและนำไปสู่การพัฒนาาร่วมกัน

ในขณะที่ผู้นำตามธรรมชาติจะมีบทบาทในการเป็นปรึกษาหารือ แสวงหาความร่วมมือในการแก้ปัญหาของชุมชนโดยการร่วมคิดร่วมทำ และผลักดันการดำเนินงานต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ลักษณะของผู้นำตามธรรมชาติที่เป็นข้อค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของวรรณธรรม กาญจนะสุวรรณ (2553) ที่ได้แสดงให้เห็นว่าผู้นำที่ส่งผลให้ชุมชน

เข้มแข็งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนรวมทั้งสอดคล้องกับผลงานงานวิจัยของนักวิชาการในต่างประเทศ ดังเช่นผลงานของ Mohamad & Silong (2010) ที่ได้ทำการศึกษาบทบาทของผู้นำในการพัฒนาชุมชนในประเทศมาเลเซีย ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าผู้นำตามธรรมเนียมธรรมชาติคือปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืน ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการเป็นคนประสานการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชน สื่อสารข้อมูลเพื่อการพัฒนาชุมชน รวมทั้งการเป็นผู้ริเริ่มโครงการเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน

ผู้นำตามธรรมชาติของชุมชนพูนป่าเพ็ญเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนเนื่องจากความตั้งใจในการทำงาน ส่งผลให้คนในชุมชนมีความพร้อมที่จะเข้ามาทำงานด้วยความร่วมแรงร่วมใจ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของฉลาด จันทรสุมบัติ และคณะ (2554) ที่พบว่า ผู้นำที่เป็นปัจจัยนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีความสามารถในการพึ่งตนเองนั้นจะเป็นผู้ที่เข้ามาทำงานในลักษณะแบบมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมตรวจสอบและรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยได้มีการสร้างการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนจากการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม

ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าการเป็นผู้นำที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ดีนั้นควรจะเป็นผู้ที่เสียสละเวลาและสามารถนำความรู้ที่มีมาคิดมาสรรสร้างในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้กับชุมชน ผลการวิจัยดังกล่าวนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยก่อนหน้าของชัยพร พิบูลศิริ (2551) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรชุมชน โดยสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานต่างๆ ของชุมชนจะสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับผู้นำธรรมชาติที่รู้จักวิเคราะห์ตนเอง มีสัจจะ ทำตนเป็นแบบอย่าง เสียสละ และทำงานร่วมกับคนในชุมชนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน

ลักษณะเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของชุมชนถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญของความเข้มแข็งของชุมชน ข้อค้นพบที่ได้นี้เป็นไปตามผลงานของนักวิชาการที่ต่างเห็นไปในทำนองเดียวกันว่าความเข้มแข็งของชุมชนขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ซึ่งสะท้อนได้จากการผลิตที่มุ่งตอบสนองความต้องการของตนเองโดยเน้นปัจจัยการผลิตในชุมชนและอาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนด มีการบริโภคสิ่งที่หามาได้ตามธรรมชาติในท้องถิ่น มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนสิ่งของกันของคนในชุมชนมากกว่าการซื้อขาย พออยู่พอกินโดยไม่ทำลายธรรมชาติ (นภาพรณ์ หะวานนท์ และคณะ, 2550; บุญนาค ตีวกุล, 2543; ชาติชาย ฅ เชียงใหม่, 2542; อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540)

กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนพูนป่าเพ็ญไปสู่ชุมชนยั่งยืนมี 6 ประการ ได้แก่ 1) สานต่อการอนุรักษ์พื้นที่เกษตร ปลูกจิตสำนึกผู้เข้ามาใหม่ 2) สรรสร้างกิจกรรมการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง 3) ดำเนินการประชาสัมพันธ์ชุมชนเชิงรุก 4) พัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนพูน

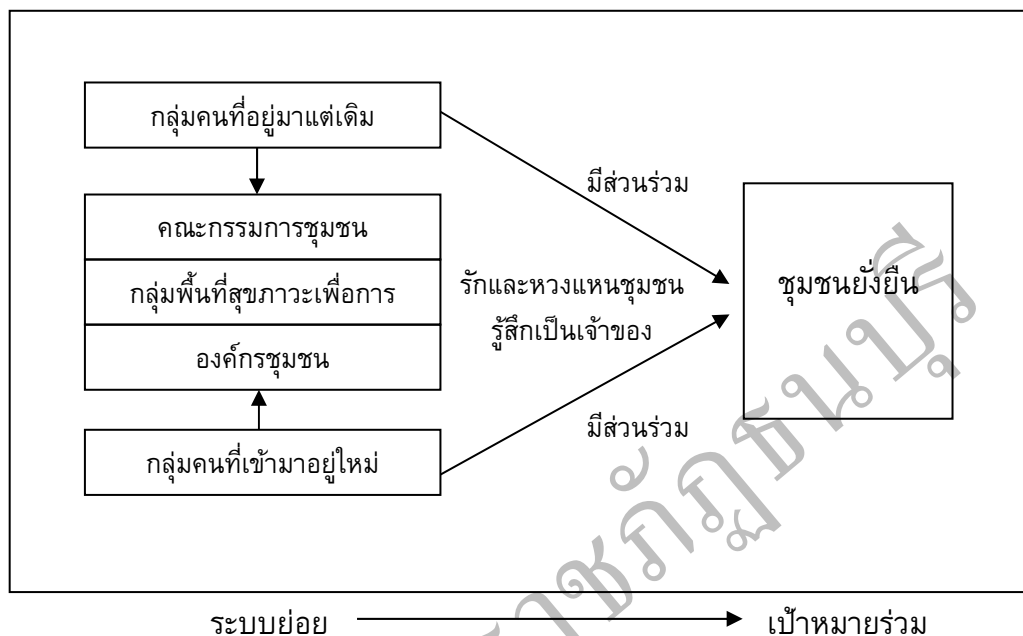
บำเพ็ญ 5) ค้นหากลุ่มผู้นำรุ่นใหม่สานต่อภารกิจ และ 6) การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาชุมชนเพิ่มเติม กลยุทธ์ทั้ง 6 ประการนี้เป็นการนำเสนอภายใต้กรอบของการพัฒนาแบบยั่งยืนซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการที่จำเป็นของปัจจุบันโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องใช้ตอบสนองความจำเป็น (Zhen, Routray, Zoebisch, Chen, Xie, & Cheng, 2005) เป็นการพัฒนาชุมชนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนและชุมชนให้ดีขึ้นโดยไม่เอนเอียงไปทางวัตถุนิยมจนลืมการพิจารณาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและธรรมชาติ (อนุรักษ์ปัญญาวัฒน์, 2548) และเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง และทำให้ชุมชนยั่งยืนโดยพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กับเศรษฐกิจร่วมกับการพัฒนาเชิงวัฒนธรรม (Srinivas, 2003; ฦัฐวัชร ใฝ่ภาฎุ, 2554; อมรวชิฐ์ นาครทรรพ และคณะ, 2551)

กลยุทธ์สานต่อการอนุรักษ์พื้นที่เกษตร ปลุกจิตสำนึกผู้เข้ามาใหม่จะทำให้มีการพัฒนาชุมชนที่คำนึงถึงความสอดคล้องกันระหว่างคนในชุมชน เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และเป็นกลยุทธ์ที่ส่งเสริมให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนที่ยังใหม่ เป็นไปตามเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาชุมชนยั่งยืน การสานต่อการอนุรักษ์พื้นที่เกษตร เป็นการสร้างรายได้ให้กับเจ้าของพื้นที่ โดยนำภูมิปัญญาที่มีมาทำการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน ถือเป็นลักษณะของการพัฒนาที่อาศัยศักยภาพของมนุษย์มาสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นผลดีในระยะยาว นำไปสู่ความยั่งยืน (ปัญญา เทพสิงห์ และธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2556) ดังนั้นการสานต่อการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรจึงเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อพร้อมก้าวไปสู่การเป็นชุมชนยั่งยืน

การปลูกจิตสำนึกเป็นสิ่งที่จะทำให้คนได้ทำงานเพื่อชุมชนมากขึ้น มีความกล้าหาญทางจริยธรรม ลดปัญหาการเห็นตัวที่นำไปสู่การทำลายทรัพยากร จิตสำนึกเป็นป่อเกิดของความ เป็นมนุษย์ที่จะเป็นแกนกลางในการพัฒนาชุมชน (พระธรรมปิฎก, 2556; ปัญญา เทพสิงห์ และธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2556) การปลูกจิตสำนึกผู้เข้ามาใหม่โดยอาศัยการสร้างข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้มีกฎเกณฑ์ร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นั้นสามารถนำมาใช้เป็นหลักประกันในการลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายในชุมชน และถือเป็นระบบอำนาจชุมชนที่สะท้อนถึงการมีสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันของคนในชุมชนอย่างเหมาะสม (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2558) อาจกล่าวได้ว่า ข้อตกลงร่วมจะนำไปสู่ความเท่าเทียมกันของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของคนในชุมชนนั่นเอง

นอกจากนี้ข้อตกลงร่วมนี้จะเป็กฎเกณฑ์ของการควบคุมดูแลคนในชุมชนให้ปฏิบัติตาม เป็นเกราะป้องกันไม่ให้มีการทำลายสภาพแวดล้อม และยังเป็นการปลูกฝังแนวคิดในการรักษา สภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนให้คงอยู่ต่อไปได้ ซึ่งเมื่ออธิบายตามทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่

(structural- function theory) จะพบว่าประโยชน์สำคัญของการปลูกจิตสำนึกผู้เข้ามาใหม่คือการเป็นกลไกที่จะทำให้โครงสร้างที่เป็นระบบย่อยๆ ของชุมชนพูนบำเพ็ญ ซึ่งต่างมีหน้าที่แตกต่างกันไปนั้นได้มีการบูรณาการและปรับตัวเข้าหากันเพื่อพัฒนาชุมชนร่วมกัน ดังภาพ 5.2

ภาพ 5.2 บูรณาการระบบย่อยในชุมชนพูนบำเพ็ญเพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน

ภาพ 5.2 สะท้อนให้เห็นว่าระบบย่อยภายในชุมชนพูนบำเพ็ญมี 3 ระบบ ได้แก่ กลุ่มคนที่อยู่มาแต่เดิม กลุ่มคนที่เข้ามาอยู่ใหม่ และการรวมกลุ่มกันของกลุ่มคน เช่น คณะกรรมการชุมชน กลุ่มพื้นที่สุขภาวะเพื่อพัฒนาชุมชน และองค์กรชุมชน เป็นต้น การปลูกจิตสำนึกผู้เข้ามาใหม่จะสามารถนำมาใช้เป็นกลยุทธ์เพื่อให้กลุ่มผู้คนที่เข้ามาอยู่ใหม่ได้เข้ามาที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ระบบย่อยดังกล่าวต่างมีหน้าที่ของตนเองที่แตกต่างกันออกไป แต่สามารถที่จะประสานกันได้ด้วยการสร้างระบบความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกัน คือ การทำให้คนในชุมชนมีความรักความหวงแหนชุมชนและรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ การพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนยั่งยืน

ความรักความหวงแหนชุมชนและการรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนจะเป็นกลไกสำคัญทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของระบบย่อยต่างๆ ช่วยลดหรือป้องกันปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ทำให้เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในขณะที่การมีเป้าหมายร่วมกันนั้นจะเป็นพลังสำคัญที่จะทำให้กลุ่มคนที่เข้ามาใหม่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการคิดริเริ่มและดำเนินการพัฒนาชุมชน ตามหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมเป็นหลักการสำคัญที่จะทำให้ชุมชนได้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังผลงานวิจัยของจินตวีร์ เกษมสุข (2559) ที่ได้สะท้อน

ให้เห็นบทเรียนของการพัฒนาชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมีการนำข้อมูลข่าวสารที่ได้จากการรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน รวมทั้งการเปิดโอกาสให้กับสมาชิกในชุมชนได้เข้ามาวางแผนพัฒนาและดำเนินการพัฒนาชุมชนร่วมกันโดยผ่านกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนากองทุนหมู่บ้าน การแปรรูปปลาไส้ตัน การรวมกลุ่มเกษตรกรรมผสมผสาน กลุ่มสวนผลไม้ และกลุ่มผลิตยางพารา เป็นต้น การดำเนินการในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการนำความรู้ของสมาชิกในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ถือเป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาขึ้นได้จากการทำให้เกิดความรู้สึกในความเป็นเจ้าของชุมชน และยังเป็นการกระจายทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนให้มีความเท่าเทียมตามหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั่นเอง

กลยุทธ์การดำเนินการประชาสัมพันธ์ชุมชนเชิงรุกที่ได้มีการเสนอให้ใช้สื่อบุคคล สื่อสังคมออนไลน์ และใช้กลวิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของชุมชน พร้อมทั้งการพัฒนากระบวนการข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของชุมชนเพื่อสนับสนุนการประชาสัมพันธ์นั้นเป็นไปตามแนวคิดการใช้ประโยชน์จากสื่อประชาสัมพันธ์ (อรุณรัตน์ ชินวรรณ, 2553) ที่กล่าวว่า ในการประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ เพื่อวางแผนการใช้สื่อให้เหมาะสม เช่น การเลือกสื่อ การคำนึงถึงขีดความสามารถของผู้รับ และการดำเนินการ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อที่จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด

กลยุทธ์ดำเนินการประชาสัมพันธ์ชุมชนเชิงรุกยังได้เสนอให้มีการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการประชาสัมพันธ์ของคนในชุมชนควบคู่กันไปด้วย ถือเป็นกลยุทธ์ที่มีขึ้นเพื่อให้การประชาสัมพันธ์ชุมชนนั้นเริ่มต้นจากภายใน คือ เริ่มต้นจากการเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านการประชาสัมพันธ์ของคนในชุมชนพูนบำเพ็ญเอง ซึ่งตรงนี้มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่จะทำให้การประชาสัมพันธ์ชุมชนทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทำให้คนในชุมชนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเองอันจะให้เกิดการขยายข้อมูลไปสู่คนภายนอกให้รับรู้และเข้าใจตรงกัน ตอกย้ำกลุ่มเป้าหมายจนนำไปสู่การจดจำ ยอมรับ และการสนับสนุนชุมชน (พรทิพย์ พิมลสินธุ์, 2545)

การนำเสนอเนื้อหา“ชุมชนในสวน แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอนุรักษ์ และวิถีของคนเหนือสุดทิวเขาเจ็ญ”จะทำให้กลยุทธ์การดำเนินการประชาสัมพันธ์เชิงรุกนั้นก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมในกันของคนในชุมชนในการร่วมมือกันเพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชนพูนบำเพ็ญให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น การประชาสัมพันธ์จะส่งผลทำให้มีคนจากภายนอกหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมชุมชน เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ดังนั้นกลยุทธ์การดำเนินการประชาสัมพันธ์ชุมชนเชิงรุกจึงเป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาชุมชน โดยมุ่งเน้นการใช้สื่อประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพ เป็นการส่งมอบอัตลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จัก และเพิ่มศักยภาพของชุมชนพร้อมที่จะก้าวไปสู่ชุมชนยั่งยืน (อินทรา พงษ์นาค และศุภภรณ์ดิษฐพันธ์, 2558)

สำหรับกลยุทธ์การพัฒนาการตลาดเป็นการนำเสนอกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับสิ่งที่ศพร ศิริสัมพันธ์ (2556) ได้เสนอไว้ในเรื่องการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง สังคมน่าอยู่ และเศรษฐกิจที่ยั่งยืน โดยกล่าวว่าการพัฒนาตลาดถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการพัฒนาตลาดนั้นจำเป็นต้องอาศัยกลไกทางเทคโนโลยีและทักษะการผลิตที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวิทยา จันท์แดง และจำนง อติวัฒน์สิทธิ์ (2555) ที่พบว่าในการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงควรได้มีการพัฒนาการตลาดที่มีลักษณะของการร่วมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการจำหน่ายตรงตามแหล่งค้าส่ง และการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายยังศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของหน่วยงานราชการโดยเฉพาะ

โครงการสร้างเครือข่ายเพื่อการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การพัฒนาการตลาดนั้นจะมีส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชนตั้งผลงานวิจัยของสุภาพร มากแจ้ง และพรศิริ กองนวล (2550) ที่ได้ทำการศึกษาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของคนในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยใช้กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ชุมชนปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยที่ว่านี่สะท้อนให้เห็นว่าในการเสริมสร้างศักยภาพวิสาหกิจชุมชนนั้นควรได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือที่เป็นรูปธรรม เครือข่ายจะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันข้อมูลข่าวสารร่วมกันนำไปสู่ความร่วมมือเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งในด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การสร้างพื้นที่ทางการตลาด และการบริหารจัดการ ถือเป็นงานสำคัญที่จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างยั่งยืน

เมื่อพิจารณาไปที่การพัฒนาคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนที่ยั่งยืนนั้นจะพบว่า การเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านการประชาสัมพันธ์ของคนในชุมชนพูนบำเพ็ญ การต่อยอดองค์ความรู้ของคนในชุมชน และโดยเฉพาะในส่วนของกลยุทธ์พัฒนาเยาวชนและสร้างกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่สานต่อภารกิจเป็นสิ่งที่นำเสนอไว้สอดคล้องแนวทางดังกล่าว โดยเป็นไปตามแนวคิดที่มองว่ามนุษย์ในฐานะทรัพยากรมนุษย์เป็นต้นเหตุหรือปัจจัยสำคัญของระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน คนในชุมชนควรได้รับการพัฒนาให้มีฝีมือ มีความรู้ความสามารถ และยังเป็นการพัฒนาที่ช่วยเสริมสร้างให้เป็นผู้ที่รู้คุณค่าของคนตระหนักถึงความสำคัญของส่วนรวม การพัฒนาคนในชุมชนดังกล่าวนี้เป็นไปตามหลักการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งถือเป็นหลักการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนที่ว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” กล่าวคือ การระเบิดจากข้างในเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยให้คนในพื้นที่ได้มีการดำเนินโครงการด้วยตนเอง เริ่มต้นด้วยการพัฒนาคนในชุมชนนั้นให้มีความพร้อมก่อนทั้งในส่วนของการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ความเข้าใจ และ

ทักษะ ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้กับคนในชุมชนได้ตั้งตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนในอนาคตได้ การเตรียมความพร้อมให้กับคนในชุมชนยังเป็นการสร้างพันธะผูกพันต่อการนำเดินโครงการพัฒนาที่จะมีขึ้นได้ด้วย ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า “เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง” (นิสดารก์ เวชยานนท์, 2556) ความต่อเนื่องของการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคนให้พร้อมและริเริ่มที่จะพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นไปตามแนวทางที่ว่า การพัฒนาไม่ได้อยู่ที่ว่าชุมชนจะทำอะไร แต่อยู่ที่ทำอย่างไรจึงจะทำให้ชุมชนจึงจะเกิดการระเบิดจากข้างใน (ธนากร สังเขป, 2556)

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต มีดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ยกระดับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งไปสู่ชุมชนยั่งยืน

จากทิศทางการพัฒนาประเทศที่การมุ่งเน้นทางเลือกของการพัฒนาซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง แต่กลับพบว่า การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาของชุมชนของไทยในช่วงที่ผ่านมา ยังมีปัญหา โดยเฉพาะการขาดความต่อเนื่องของการพัฒนา ความไม่สมดุลกันระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการสร้างความเข้มแข็งจากการพึ่งตนเองและภูมิคุ้มกันในแง่ของการพัฒนาคนในชุมชนยังทำได้ไม่เต็มที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการปรับกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคนในชุมชนให้มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง การสร้างความต่อเนื่องของการพัฒนา และการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในชุมชน ยกระดับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งไปสู่ชุมชนยั่งยืนให้เป็นวาระแห่งชาติ

2) นโยบายสำหรับการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ

ในการนำกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นไปสู่การปฏิบัติ ชุมชนควรได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยการตอบคำถามที่ว่า กลยุทธ์ในแต่ละด้านนั้นเป็นการทำอะไร (what) ทำไมจึงทำ (why) ทำกับใคร (with whom) ทำอย่างไร (how) ทำที่ไหน (where) ทำเมื่อไหร่ (when) ใช้เงินเท่าใด (how much) และใครเป็นผู้รับผิดชอบ (by whom) โดยควรอาศัยการประชุมร่วมกันของคณะกรรมการชุมชนจัดทำออกมาเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี

ในช่วงของการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการควรได้มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติเป็นระยะ โดยควรได้มีการประชุมคณะกรรมการและสมาชิกร่วมกันแปลงสาระสำคัญของตัวชี้วัดความสำเร็จเพื่อหารือกันว่าข้อมูลใดที่ต้องการเพื่อป้องกันการบรรลุตัวชี้วัด คณะกรรมการทำการรวบรวมข้อมูล นำมาประมวลหาข้อสรุปของผลการดำเนินงานแล้วนำไปเทียบเคียงกับแผนปฏิบัติการ สะท้อนให้เห็นว่าผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปตามแผนหรือไม่ มีการเบี่ยงเบนออกไปจากแผนมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เมื่อได้มีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการเสร็จสิ้น ควรได้มีการพิจารณาว่าการดำเนินงานที่ผ่านมาบรรลุตามกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด หลังจากนั้นจึงควรมีการทบทวนจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคเพื่อปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของชุมชนที่เปลี่ยนแปลง เข้าสู่วงจรของการวางแผนกลยุทธ์ต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยเพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนพูนป่าเพ็ญจากความเข้มแข็งไปสู่ชุมชนยั่งยืน มีดังนี้

1) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

เพื่อบรรลุกลยุทธ์พัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนพูนป่าเพ็ญ ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ชุมชนได้มีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้น วิสาหกิจชุมชนนี้จะเป็แหล่งรายได้ของชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเรื่องการเป็นแหล่งทุนสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชน แก้ปัญหาการขาดงบประมาณในการดำเนินงานของชุมชนที่ผ่านมา โดยแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในช่วงเริ่มต้นควรได้มีการเตรียมความพร้อมชุมชนโดยการประชุมชี้แจงแนวทางในการดำเนินงาน สร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน และร่วมพิจารณาถึงโอกาสของวิสาหกิจชุมชน จัดทำแผนวิสาหกิจชุมชน ที่ครอบคลุมการกำหนดทิศทางของวิสาหกิจชุมชน การเขียนแผนและโครงการ การกำหนดแนวทางการดำเนินงาน องค์กรวิสาหกิจชุมชน งบประมาณ และการประเมินผล

หลังจากนั้นจึงจัดตั้งองค์กรวิสาหกิจชุมชน โดยการกำหนดประธานและคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนขึ้น ประธานควรเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ พิจารณาผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถ ชอบที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ มีความรับผิดชอบ ตั้งใจจริง ซื่อสัตย์ เสียสละ และเป็นที่น่าเชื่อถือของบรรดาสมาชิก ในส่วนของกรรมการนั้นควรได้มีการพยายามให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมให้มากที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ร่วมพัฒนาและบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยการกำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบที่ชัดเจน ให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน

ทั้งนี้ เพื่อให้มีการนำเดินการของวิสาหกิจชุมชนที่เป็นรูปธรรมต่อไป องค์กรวิสาหกิจชุมชนควรมีการร่างระเบียบข้อบังคับโดยการใช้การประชุมกลุ่ม เพื่อกำหนดและลงมติรับรอง มีการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด ในการบริหารงานควรเป็นดำเนินไป โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความโปร่งใสตรวจสอบได้ มีการติดตามและตรวจสอบผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนพุน้ำเพ็ญ

จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนพุน้ำเพ็ญเคยได้มีการรวมตัวของกลุ่มแม่บ้านที่เข้มแข็งในการแปรรูปวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาในเชิงพาณิชย์ต่อไปได้นั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความแตกต่าง โดยเป็นผลิตภัณฑ์ที่มุ่งเน้นการแปรรูปวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน เช่น กล้วย ผัก และผลไม้ เป็นต้น วัตถุดิบเหล่านี้สามารถนำมาต่อยอดในเชิงพาณิชย์ได้โดยการสร้างความแตกต่างหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแปลกใหม่ โดยการสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ชุมชนจากแหล่งอื่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์

นอกจากนี้ควรได้มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ โดยเน้นลักษณะของบรรจุภัณฑ์ที่คำนึงถึงประโยชน์การใช้งาน ความคงทน และรูปลักษณ์ที่สวยงามทันสมัย รวมทั้งสะท้อนวิถีชีวิตของชาวพุน้ำเพ็ญโดยผ่านการเล่าเรื่องราวของชุมชน ซึ่งสามารถทำได้โดยอาศัยเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ด บรรจุประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมและของดีชุมชนร่วมกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ชุมชน

ในส่วนของตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นควรได้มีการแสวงหาแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพิ่มเติม โดยควรมีแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ชัดเจน อาศัยการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน ห้างร้าน และชุมชนอื่นๆ เพื่อเป็นแหล่งซื้อผลิตภัณฑ์ รวมทั้งควรได้มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนออนไลน์ ซึ่งถือเป็นช่องทางที่ผู้ซื้อสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกและได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน

3) การประเมินจิตสำนึกของผู้เข้ามาอยู่ใหม่ในการพัฒนาชุมชน

จากกลยุทธ์สานต่อการอนุรักษ์พื้นที่เกษตร ปศุสัตว์จิตสำนึกผู้เข้ามาใหม่ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ ในส่วนนี้ขอเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประเมินจิตสำนึกของผู้เข้ามาอยู่ใหม่ในการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชน การประเมินจิตสำนึกผู้เข้ามาอยู่ใหม่จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ชุมชนทราบว่าโครงการที่ได้ดำเนินการเพื่อปลูกจิตสำนึกผู้เข้ามาใหม่นั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาคนที่เข้ามาอยู่ใหม่และการพัฒนาชุมชนต่อไป การประเมินจิตสำนึกสามารถวัดได้จากระดับจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชน โดยการพิจารณาตัวบ่งชี้สำคัญ เช่น การร่วมมือร่วมใจ ความ

รับผิดชอบ ความเป็นเจ้าของ การพึ่งตนเอง และการริเริ่มพัฒนาชุมชน เป็นต้น รวมทั้งสามารถประเมินได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชน สังเกตได้จากการที่ผู้เข้ามาอยู่ใหม่นั้นไม่สร้างปัญหาให้กับชุมชน การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และพฤติกรรมที่บ่งถึงการมีน้ำใจเอื้ออาทรให้ความช่วยเหลือคนในชุมชน (อรุณรุ่ง ปภาพศิษฏ, ทิวัดดี มณีโชติ, สายฤดี วรกิจโภคาทร และวิรัตน์ คำศรีจันทร์, 2555)

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ในอนาคตควรได้มีการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1) การวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนพุน้ำเปียญ

จากข้อเสนอในเรื่องกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนพุน้ำเปียญเป็นที่รู้จักมากขึ้น และจากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวของชุมชนพุน้ำเปียญ ในอนาคตจึงควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนพุน้ำเปียญ โดยควรได้มีการวิเคราะห์หาแนวทาง รูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสมในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้ควรอาศัยการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้คนในชุมชนพุน้ำเปียญได้เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาแนวทาง รูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการสร้างความผูกพันหรือการเป็นเจ้าของอันจะนำไปสู่การปฏิบัติ พัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนที่เป็นรูปธรรมได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ควรได้มีการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่หรือชุมชนอื่นๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง พร้อมทั้งการศึกษาถึงความเป็นไปได้ของการเชื่อมโยงให้แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่หรือชุมชนอื่นนั้นมีความสอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนพุน้ำเปียญ การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ใกล้เคียงจะทำให้มีความน่าสนใจและความคุ้มค่าในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรได้มีการวิจัยเพื่อแสดงให้เห็นผลกระทบของการท่องเที่ยวที่อาจมีต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่อาจเกิดขึ้นหากได้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลการวิจัยที่ได้นี้จะเป็ประโยชน์ในเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานภาครัฐ และเป็นประโยชน์กับชุมชนในการร่วมกันแสวงหาแนวทางและวิธีการในการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นตามมา

2) การวิจัยและพัฒนาผู้นำชุมชนรุ่นใหม่เพื่อการก้าวสู่ชุมชนยั่งยืน

จากข้อเสนอในเรื่องกลยุทธ์เฟ้นหากลุ่มผู้นำรุ่นใหม่สานต่อภารกิจ ในอนาคตจึงควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้นำชุมชนรุ่นใหม่เพื่อการก้าวสู่ชุมชนยั่งยืน โดยอาจประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา ใช้การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (action learning) รายบุคคล ร่วมกับ

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมในลักษณะเครือข่ายผู้นำ อาศัยการมีส่วนร่วมจากแบบอย่างผู้นำที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพในการก้าวสู่เป็นผู้นำพัฒนาชุมชนในอนาคตต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี